

ОМБОР ХЎЖАЛИГИ БЎЛИМИНИНГ АСОСИЙ ФУНКЦИЯЛАРИ ВА БЎЛИМ ЛОГИСТИКАСИНИНГ МАҚСАДИ, ВАЗИФАЛАРИ ҲАМДА ФОЙДАЛАНИДИГАН УСУЛЛАРИ

Бабаев Насим

Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти

“Маркетинг” кафедраси доценти, и.ф.н.

Абдуллаев Жасур Абдухолиқ ўғли

Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти талабаси

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14294225>

ARTICLE INFO

Received: 29 th November 2024

Accepted: 1st December 2024

Published: 7 th December 2024

KEYWORDS

Омбор хўжалиги, логистика, омбор функциялари, логистика мақсадлари, логистика бўлимининг вазифалари, оптималлаштириш усуллари, инвентаризацияни бошқариш, омбор тизими, омбор самарадорлиги.

ABSTRACT

Мақолада замонавий корхонанинг омбор бўлимининг асосий функциялари кўриб чиқилади. Омборнинг самарали ишлашнинг таъминлаш учун логистика бўлимида қўлланиладиган мақсадлар, вазифалар ва усуллар батафсил таҳлил қилинади. Омбор жараёнларини оптималлаштириш, харajatларни камайтириш ва мижозларга хизмат кўрсатиш сифатини оширишга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Савдо ёки ишлаб чиқариш компанияси ишининг ажралмас қисми хом ашё ёки тайёр маҳсулотларни сақлашни ташкил этиш, шунингдек якуний олувчиларга этказиб беришдир. Маҳсулот захираларини бошқариш жараёни омбор логистикаси деб аталади. Ушбу концепция нафақат юкларни омборларга жойлаштиришни ташкил қилишни, балки товарларни этказиб беришни шакллантиришни, юклаш ва тушириш ишларини ҳам ўз ичига олади.

Омбор логистикасининг вазифалари омборларнинг барқарор ва самарали ишлашнинг йўлга қўйишдан иборат бўлиб, уларнинг рўйхатига қуйидагилар киради:

- биноларда маълум турдаги товарлар ёки хом ашёларни жойлаштириш ва сақлаш учун шароит яратиш;
- иш оқимларини автоматлаштириш, шу жумладан инвентаризацияни бошқариш тизимини жорий этиш;
- тушириш ва юклаш ишларини тезкор бажариш учун шарт-шароитларни таъминлаш;
- буюртмаларни йиғиш, товарлар партияларини тўлдириш, қўшимча операцияларни амалга ошириш - маркалаш, яраштириш, қадоқлаш, тортиш, паллетлаш ва бошқа иш турлари;
- товарларни сақлаш шароитларига риоя этилишини назорат қилишни ташкил этиш, шунингдек нуқсонли маҳсулотларни утилизация қилиш ва қайта ишлаш тизимини ишлаб чиқиш.

Шунингдек, *транспорт-логистика* компанияси кўриб чиқилган тақдирда, аутсорсинг доирасида юкларни масъулиятли ва вақтинча сақлаш учун шароит яратиш ҳам функцияларга тегишли бўлиши мумкин.

Омбор логистикасининг асосий вазифаси юкларнинг кирувчи, чиқувчи ва ички оқимларини малакали бошқаришдир. Бундай бошқарув тизимини яратиш учун қуйидаги вазифалар рўйхатини бажариш керак:

- товарларни жойлаштириш учун биноларни уларнинг турлари ва функционал имкониятларига қараб тақсимлаш, ушбу биноларнинг тартибини ташкил этиш ва иш жойларини аниқлаш;
- ҳар хил турдаги маҳсулотларни тушириш, юклаш, қайта ишлаш ва жойлаштиришни амалга ошириш учун зарур бўлган асбоб-ускуналар ва жиҳозлар билан майдонларни жиҳозлаш;
- майдонларни ишлатиш ва юкларни қайта ишлаш харажатларини камайтириш, уларнинг ички ҳаракатлари вақтини қисқартириш;
- маҳсулот партияларини унитизациялашни жорий этиш;
- буюртмаларни бошқариш, шунингдек инвентаризацияни бошқариш тизимларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш;
- вазифаларни амалга ошириш учун ходимларнинг ишини ва тегишли меҳнат шaroитларини назорат қилиш тизимини яратиш.

Логистика ва логистика тизимидаги омбор функциялари

Сақлаш логистика тизимидаги омборнинг асосий вазифаси бўлиб, у кичикроқ қисмларга бўлинади:

- сақлашни ташкил этиш, консолидация қилиш, юк партияларини бирлаштириш, товарларни кўчириш;
- товар-моддий захираларни маркалаш, қадоқлаш;
- омбор операцияларини таҳлил қилиш, омборларни ҳисобга олиш;
- омбор захираларини бошқариш;
- логистика марказидаги операцияларни логистика занжирининг бошқа бўғинлари билан мослаштириш ва мувофиқлаштириш;
- омбор операциялари харажатларини минималлаштириш;
- миждозларга хизмат кўрсатишнинг юқори даражаси.

Омборхоналар тўрт синфга бўлинади:

"А" класси-бу энг замонавий омборларни ўз ичига олади. Улар бир қаватли, шифтининг баландлиги камида 10 метрни ташкил қилади. Пол чангга қарши қоплама билан қопланган ва кузатув камералари ишлайди. "А+" кичик синфига энг илғор хоналар киради, уларга янада қатъий талаблар қўйилади.

"Б" синфидаги омборлар кўп қаватли бўлиши мумкин ва уларнинг шифтлари баландлиги 4 метрдан 8 метргача ўзгаради. Қаватлар сифатига мезонлар қўйилмайди. Ёнғин сигнализацияси ва ёнғинга қарши тизим ўрнатилган. "Б+" даражаси хусусиятлари бўйича "А" синфига яқин.

"С" синфидаги омборлар аксарият минтақаларда энг кенг тарқалган ҳисобланади. Хоналар Шифт баландлиги 4 метрдан, улар шамоллатиш тизими билан жиҳозланган ва иситилади — ҳарорат +8 дан +14 °Соралиғида сақланади.

"Д" синфидаги омборлар ангарлар, ишлаб чиқариш бинолари ва ертўлаларда жойлашган бўлиши мумкин. иситиш тизими ҳар доим ҳам ўрнатилмаган, аммо ҳаво ҳарорати ва намлигини тартибга солиш тизими мавжуд.

Бугунги кунда омборда логистика жараёнларини тезлаштириш ва сифатини ошириш учун ишлатилиши мумкин бўлган қўплаб технологиялар мавжуд.

- механизациялаш-кўтариш ва транспорт операцияларини бажариш учун сиз махсус жиҳозлардан фойдаланишингиз мумкин: стакерлар, тракторлар, юк кўтаргичлар, конвейерлар, кранлар ва бошқалар;
- Wi-Fi тармоқлари-маълумотларни йиғиш терминаллари ва бошқа тақиладиган қурилмалар (кенгайтирилган ҳақиқат кўзойнаклари, мобиль принтерлар, сканерлар, овозли танлов терминаллари ва бошқалар)ишлаши учун зарурдир.;
- RFID идентификациялаш технологияси (радио — частотани идентификациялаш)-товарлар ва юклардаги RFID белгиларини ўқиш учун ишлатилади. Ўқувчи радио тўлқинларини чиқаради ва тегдан жавоб радио сигналини олади;

- овозли технологиялар (Pick-by-voice) - улар тўпламчининг ишини тезлаштиради ва унинг аниқлигини оширади. Унда қандай маҳсулотлар бўлиши кераклиги ҳақида овозли маслаҳатлар мавжуд-бу иккала қўлни ҳам бўшатишга имкон беради;
- Augmented Reality-технология омбор маршрутларини яратишга ёрдам беради ва уларни ходим кўзойнак тақиб кўрган ҳақиқий муҳит тасвирига лойиҳалаштиради. Бу унга омбор атрофида тезроқ ҳаракат қилиш, керакли маҳсулотни топиш ва буюртмаларни йиғиш имконини беради;
- роботлаштириш - бугунги кунда роботлар форклифт ҳайдовчилари, саралашчилар, қадокловчилар, комплектчилар ва бошқа ходимларни алмаштириши мумкин. Бу сизга фотосуратларни камайтириш, қўшимча харажатлар ва харажатларни камайтириш имконини беради ходимларнинг ишлаши учун зарур бўлган инвентаризация.

Кўлланиладиган усуллар:

ABC таҳлили: Товарларни қимматлилик даражасига кўра гуруҳларга ажратиш ва уларга нисбатан турли хил бошқариш усуллари қўллаш.

JIT (Just-in-time): Товарларни ишлаб чиқариш жараёнида зарур бўлган миқдорда ва вақтда етказиб бериш.

WMS (Warehouse Management System): Омбордаги барча жараёнларни автоматик равишда бошқариш учун махсус дастурлардан фойдаланиш.

Бар кодлаш: Товарларни идентификация қилиш ва уларнинг ҳаракатини кузатиш учун бар кодларидан фойдаланиш.

RFID технологияси: Товарларни узоқ масофадан идентификация қилиш учун радиочастота идентификацияси технологиясидан фойдаланиш.

Ғарб компаниялари Россия бозоридан чиқиб кетиши муносабати билан омбор логистикасидаги асосий тенденциялардан бири импорт ўрнини босиш бўлди. Аввало, бу ускуналар соҳасида содир бўлади. Эвропа ва АҚШдан сотувчиларни хитойлик ишлаб чиқарувчилар алмаштирмоқда. Бу бир қатор муаммоларни келтириб чиқаради.

Биринчидан, Хитойда улар рус омборларида ишлатишга одатланган нотўғри брендларнинг ускуналарини ишлаб чиқаришганлиги сабабли, кўплаб компаниялар паркни тўлиқ янгилашга мажбур бўлмоқдалар.

Иккинчидан, ҳозирда Хитойдан ускуналар сифати Ғарб мамлакатларига қараганда паст. Аммо бир неча йил ичида хитойлик сотувчилар Ғарбдаги ҳамкасбларига етиб олишлари ва сифат жиҳатидан улар ишлаб чиқарган ускуналар билан таққосланадиган ускуналарни ишлаб чиқаришни бошлашлари мумкин.

Келгуси йилларда компаниялар ўртасида омбор логистикасининг технологик даражаси бўйича катта табақаланиш кузатилади. Бунинг сабаби, сифатли логистикага кириш нархи ошиб бормоқда. Катта айланма маблағларга эга бўлган корхоналарга тегишли омборлар тобора ривожланиб бормоқда, энг замонавий эчимлар ва тизимларни жорий қилмоқда, бошқа компаниялар эса омборларни фақат имкони борича модернизация қилмоқдалар ва шу эрда тўхташмоқда. Шунинг учун, вақт ўтиши билан омбор логистикаси сифатидаги бўшлиқ ортади.

Хулоса

Омбор хўжалиги бўлими ва унинг логистикаси ишлаб чиқариш жараёнининг муҳим қисми бўлиб, корхонанинг умумий самарадорлигига катта таъсир кўрсатади. Омбор логистикасининг мақсади - товарларнинг омбордаги ҳаракатини бошқариш орқали ишлаб чиқариш жараёнининг умумий самарадорлигини оширишдир. Бунинг учун замонавий технологиялар ва бошқариш усулларида фойдаланиш муҳим аҳамиятга эга.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ombor logistikasi: vazifalar va funktsiyalar, ombor turlari // <https://wms.korusconsulting.ru/expertise/skladskaya-logistika-zadachi-i-funktsii-vidy-skladov/>
2. Ombor logistikasining funktsiyalari va vazifalari // <https://www.transportdepot.ru/about-us/helpful-information/funkczii-i-zadachi-skladskoj-logistiki.html>
3. Ombor logistikasi: boshqarish va optimallashtirish, aniqlash, vazifalar, funktsiyalar, korxonada tashkil etish // <https://www.cleverence.ru/articles/biznes/skladskaya-logistika-upravlenie-i-optimizatsiya-opredelenie-zadachi-funktsii-organizatsiya-na-predpr/>
4. Ombor logistikasining vazifalari va uning vazifalari // <https://www.severtrans.ru/blog/zadachi-skladskoy-logistikii/>
5. Ombor logistikasi // <https://go-rfid.ru/novosti-i-statiy/novosti-tehnologiy/skladskaya-logistika>
6. Transport-logistika markazi resurslarini avtomatlashtirilgan boshqarish // <https://www.dissercat.com/content/avtomatizirovanoe-upravlenie-resursami-transportno-logisticheskogo-tsentra>
7. Qurilish sanoatida boshqaruvning logistika mexanizmini shakllantirish // <https://www.dissercat.com/content/formirovanie-logisticheskogo-mexhanizma-khozyaistvovaniya-v-stroitelnoi-industrii>

INNOVATIVE
ACADEMY